

BÖLÜM 1

GERİATRİK ONKOLOJİ HASTALARINDA SEMPATOM YÖNETİMİ VE KANITA DAYALI GÜNCEL UYGULAMALAR

Çiğdem TEMİZSOYLU¹
Gül DURAL²

1. GİRİŞ

1.1. Yaşlılık

Yaşlılık, fizyolojik bir süreç olarak, kişinin aktivite düzeyini ve işlevselliğini azaltan veya sınırlayan, kişiyi sosyal, fiziksel ve duygusal olarak farklı derecelerde bağımlı hale getiren bir dönemdir. Yaş ilerledikçe fizyolojik, psikolojik, bilişsel ve sosyal alanlarda değişimler meydana gelir; kişinin bilişsel ve fonksiyonel kapasitesinde azalma görülürken kronik hastalıklarda artma olur (1).

Yaşlanma, bütün canlılar için yaşam boyu devam eden bir süreç olarak görülür. Yunanca 'Geras' yaşlılığı, 'iatros' da hizmet ya da bakımı ifade etmektedir. 'Geriatridir, yaşlı bireylerin bakım ve tedavisini ifade ederken, 'Gerontoloji' bilimsel bir şekilde yaşlanma sürecinin incelenmesidir (2).

1.2. Yaşlılık ve Kanser

Dünya genelinde ve Türkiye'de, yaşlı popülasyonun hızla artması ve ortalama yaşam süresinin uzaması, kronik hastalıkların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kanseri vakalarına baktığımızda, vakaların %50'si 65 yaş üstü bireylerde görülmekte olup, bu yaş grubunda kanser, kardiyak sebeplerden sonra ikinci en yaygın ölüm nedeni olarak yer almaktadır (3). Yaşlı ve kanserli bireylerin bakım ve tedavisi için psikolojik, fiziksel ve tümöre dayalı değerlendirmeleri içeren multidisipliner bir yaklaşım izlenmelidir. Dünyada ve Türkiye'de, demografik değişimin bir sonucu olarak kanser insidansının önümüzdeki yıllarda artmasıyla beraber

¹ Fırat Üniversitesi, tmzsy1@hotmail.com, ORCID iD: 0009-0000-1716-8457

² Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği AD., gulkaya2224@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8541-0150

2.8.1. Alopesi Yönetiminde Kanıta Dayalı Uygulamalar

Kafa derisi soğutma işlemi alopesiyi önlemede etkiliyken, minoxidil ise saçların yeniden büyümesini teşvik eder (69). Alopesi tedavisi için etkili olduğu öne sürülen doğal ürünler arasında; amino asitler, kafein, kapsaisin, kurkumin, sarımsak jeli, deniz proteinleri ve yumuşakçalar, melatonin, soğan suyu, prosiyanidin flavonoidler, kabak çekirdeği yağı, biberiye yağı, testere palmetto, B6 vitamini, biotin, D vitamini, E vitamini türevleri, çinko ve glisirizin bileşiği ile şakayık oral glikozitleri bulunmaktadır (70).

Meme kanserli hastalarda, kemoterapiye bağlı alopesiyi önlemede kafa derisi soğutma işleminin etkinliğini ve otomatik olan ve otomatik olmayan tedavi cihazlarını karşılaştıran bir meta-analiz çalışması yapılmıştır. Dahil edilen 8 çalışmanın sonucunda; kafa derisi soğutma işleminden sonra alopesi riskinde %43'lük bir azalma görülmüştür. Ayrıca otomatik tedavi cihazlarının kullanımı %47, otomatik olmayan cihazların kullanımı ise %43 düzeyinde alopesi riskinde azalma göstermiştir. Bu çalışmayla kafa derisi soğutma işleminin alopesi riskini azaltmada etkili olduğu görülmüştür (71).

KAYNAKLAR

1. Çunkuş, N., Taşdemir Yiğitoğlu, G., & Akbaş, E. (2019). Yaşlılık ve Toplumsal Dışlanma. *Geriatik Bilimler Dergisi*, 2(2), 58-67.
2. Ardahan, Y. D. D. M. (2010). Yaşlılık ve Huzurevi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 25-32. <https://doi.org/10.21560/spcd.08548>
3. Karadağ, E. (2018). Yaşlı Kanser Hastalarında Yorgunluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(4), 328-333.
4. Çınar, D., & Taş, D. (2015). Cancer in the elderly. *Northern Clinics of İstanbul*, 2(1), 73-80. <https://doi.org/10.14744/nci.2015.72691>
5. Aykan, N. F., (08.01.2025). <https://farukaykan.com/kanser-olusum-mekanizmalari/>
6. Baykara, O. (2016). Kanser Tedavisinde Güncel Yaklaşımlar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 154-165.
7. Barbaros, M. B., & Dikmen, M. (2015). Kanser immünoterapisi. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 31(4), 177-182.
8. Babaoğlu E, Öz F (2003). Terminal dönem kanser hastasına bakım veren eşlerin duygusal ve sosyal sorunları arasındaki ilişki. *Hemarge Dergisi*, 2, 24-33.
9. Özdoğan, M. (13.01.2025). <https://www.drozdogan.com/karsinogenez-nedir-normal-bir-huc-re-nasil-kansere-donusur/#:~:text=Normal,%20sa%C4%9Fl%C4%B1kl%C4%B1%20bir%20h%C3%BCrenin%20kanser%20h%C3%BCresine>
10. Çetiner, A. U., Bilgehan Yıldırım, B. Ç., Kübra Yaşar, S. A., Aleyna Gökçe, Y. E. A., & Koçyiğit, N., (2021). Kanser Hücrelerinin Genetik Yapısı ve Mekanizmaları.
11. Akdemir, N., (2023), İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı, (8. Baskı), Akademisyen Kitabevi, Ankara.
12. Güran, Ş. (2005). Kanserden korunma. *Gülhane Tıp Dergisi*, 47(1), 324-6.
13. Yalvaç, H. D. (2012). Depresyonun epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics*, 5(2), 7.

14. Alıcı, S., İzmirli, M., & Doğan, E. (2006). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Onkoloji Bilim Dalı'na başvuran kanser hastalarının epidemiyolojik değerlendirilmesi. *Türk Onkoloji Dergisi*, 21(2), 87-97.
15. Çelik, F., & Şimşek, S. (2022). Parasite and Cancer Relationship. Parazit ve Kanser İlişkisi. *Türkiye parazitolojii dergisi*, 46(2), 150-162. <https://doi.org/10.4274/tpd.galenos.2022.30974>
16. Cancer Today, (15.01.2025) <https://gco.iarc.fr/today/en>
17. Baran Deniz E. Kanser Epidemiyolojisi. *Sağlık Okur Yazarlığı Dergisi*, 2022;3(2):102-111
18. Açıkgoz, A., Çehrel, R., & Ellidokuz, H. (2011). Kadınların kanser konusunda bilgi ve tutumları ile erken tanı yöntemlerine yönelik davranışları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(3), 145-154.
19. Koçak, T., & Acar Tek, N. (2022). Prostat Kanseri Etiyoloji ve Tedavisinde Beslenmenin Rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1247-1256. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1097157>
20. World Health Organization. (16.01.2025). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer>
21. Oğrum, A., & Oktay, G. (2019). Aile hekimlerinin güneşten korunma davranışları ve deri kanserine yönelik koruyucu hekimlik uygulamalarının değerlendirilmesi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 23(3), 110-117. <https://doi.org/10.15511/tahd.19.00310>
22. Uysal, A., Özsoy, S. A., & Ergül, Ş. (2004). Öğrencilerin cilt kanseri risklerinin ve güneş ışınlarından korunmaya yönelik uygulamalarının değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 43(2), 95-99.
23. Yerlikaya, H. (2021). Kanser ve Tütün Kontrolü: Neden? Nasıl?. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30, 19. https://www.ttb.org.tr/STED/images/file/2021_3_O.pdf
24. Cao, Y., Willett, W. C., Rimm, E. B., Stampfer, M. J., & Giovannucci, E. L. (2015). Light to moderate intake of alcohol, drinking patterns, and risk of cancer: results from two prospective US cohort studies. *BMJ (Clinical research ed.)*, 351, h4238. <https://doi.org/10.1136/bmj.h4238>
25. Blei, H., L'ESPERANCE, E.S., Strang, K.D., & Letin, T.E. (1936). The Early Diagnosis Of Cancer. *Medical Journal of Australia*, 2.
26. Ovayolu Ö. (2017). Onkolojik sorunlar ve hemşirelik yönetimi, içinde: temel iç hastalıkları hemşireliği ve farklı boyutlarıyla kronik hastalıklar, (2. Baskı), Nobel Tıp Kitapevi, Ankara.
27. Gümüşay, Ö., & Avcı, G. G. (2017). Kanserde Tarama ve Erken Tanı. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 9(4), 210-221.
28. Olgun, N., & Çelik, S., (2022). Tüm Yönleriyle İç Hastalıkları Hemşireliği, (2. Baskı). Ankara Nobel Tıp Kitabevleri.
29. Özer, S., (2019). Olgu Senaryolarıyla İç Hastalıkları Hemşireliği, (1. Baskı). İstanbul Tıp Kitabevleri.
30. Tosun, B., Pörücü, C., Karadurmuş, N., & Ünal, N. (2021). İmmünoterapi Alan Kanser Hastalarında İlaç Tedavisine İncancı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 251-259.
31. Tanyeli, A., Aykut, G., Demirel, A. O., & Akçaoğlu, T. (2014). Hematopoetik kök hücre nakli ve tarihçesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 23(1), 1-7.
32. Akeren, Z. ve Hintistan, S. (2021). Kanser Hastalarının Semptom Yönetiminde Aromaterapi Kullanımı. *Sakarya Üniversitesi Bütünsel Sağlık Dergisi*, 4(3), 136-154. <https://doi.org/10.54803/sauhsd.837654>
33. Tarakçıoğlu Çelik, G. H. (2016). Onkoloji Hemşireliğinde Semptom Yönetimi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 93-100.
34. Uğur, Ö. (2014). Kanser hastasının semptom yönetimi. *Turkish Journal of Oncology/Türk Onkoloji Dergisi*, 29(3).
35. Güner, S. G. (2023). Geriatrik Onkoloji Hastalarının Semptom Yönetiminde Kanıta Dayalı Güncel Tamamlayıcı Tedavi Yaklaşımları. *Türkiye Klinikleri Internal Medicine Nursing-Special Topics*, 9(2), 96-100.
36. Tang, H., Chen, L., Wang, Y., Zhang, Y., Yang, N., & Yang, N. (2021). The efficacy of music therapy to relieve pain, anxiety, and promote sleep quality, in patients with small cell lung

- cancer receiving platinum-based chemotherapy. Supportive care in cancer : official journal of the Multinational Association of Supportive Care in Cancer, 29(12), 7299–7306. <https://doi.org/10.1007/s00520-021-06152-6>
37. Gorin, S., Krebs, P., Badr, H., Janke, E., Jim, H., Spring, B., Mohr, D., Berendsen, M., & Jacobsen, P. (2012). Meta-analysis of psychosocial interventions to reduce pain in patients with cancer.. Journal of clinical oncology : official journal of the American Society of Clinical Oncology, 30 5, 539-47 . <https://doi.org/10.1200/JCO.2011.37.0437>.
 38. Bahar, A., Owayolu, Ö., & Owayolu, N. (2019). Onkoloji Hastalarında Sık Karşılaşılan Semptomlar ve Hemşirelik Yönetimi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 42-58.
 39. Arslan, S. (2016). Kansere Bağlı Yorgunluk. Akciğer Kanserinde Destek Tedavisi. Gülhan M (Ed.) Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği, İstanbul, 331-337.
 40. Karaman, S., & Tan, M. (2021). Reiki Terapisinin Kemoterapi Alan Meme Kanseri Hastalarının Yaşam Kalitesi ve Yorgunluk Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Kanser hemşireliği*, 44(6), E652–E658. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000000970>
 41. Mustian, K. M., Alfano, C. M., Heckler, C., Kleckner, A. S., Kleckner, I. R., Leach, C. R., Mohr, D., Palesh, O. G., Peppone, L. J., Piper, B. F., Scarpato, J., Smith, T., Sprod, L. K., & Miller, S. M. (2017). Comparison of Pharmaceutical, Psychological, and Exercise Treatments for Cancer-Related Fatigue: A Meta-analysis. *JAMA oncology*, 3(7), 961–968. <https://doi.org/10.1001/jamaoncol.2016.6914>
 42. Seven, M., Akyüz, A., Sever, N., & Dinçer, Ş. (2013). Kanser Tanısı Alan Hastaların Yaşadığı Fiziksel ve Psikolojik Semptomların Belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 12(3), 219-224.
 43. Ehret, C., & Jatoi, A. (2021). Should Loss of Appetite Be Palliated in Patients with Advanced Cancer?. *Current Treatment Options in Oncology*, 22. <https://doi.org/10.1007/s11864-021-00829-0>.
 44. Ertem G. (2008). Kanser Hastalarında Beslenme ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Dirim Tıp Gazetesi*, 83, 56 – 63.
 45. Shankar, A., Saini, D., Roy, S., Bharati, S. J., Mishra, S., & Singh, P. (2021). Role of Complementary and Alternative Medicine in the Management of Cancer Cachexia. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 8(5), 539-546. <https://doi.org/10.4103/apjon.apjon-2149>
 46. Fangyuan, Z., Aomei, S., Yinghui, J., & Wanmin, Q. (2018). The management strategies of cancer-associated anorexia: A critical appraisal of systematic reviews. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 18(1), 236. <https://doi.org/10.1186/s12906-018-2304-8>
 47. Liu, W., Lopez, G., Narayanan, S., Qdaisat, A., Geng, Y., Zhou, S., Spano, M., Underwood, S., Eclache, M. G., Dev, R., Dalal, S., Bruera, E., & Cohen, L. (2021). Acupuncture for Cancer-Related Anorexia: a Review of the Current Evidence. *Current oncology reports*, 23(7), 82. <https://doi.org/10.1007/s11912-021-01067-1>
 48. Gündoğdu, F., & Sayar, S. (2022). Kemoterapiye bağlı oral mukozit tedavisinde kanıta dayalı kılavuzlara uygun onkoloji hemşireliği uygulamaları: tanımlayıcı ve kesitsel bir çalışma. *Kanserde destekleyici bakım : Çokuluslu Kanserde Destekleyici Bakım Derneği resmi dergisi*, 30(11), 9549–9557. <https://doi.org/10.1007/s00520-022-07361-3>
 49. Mutluay Yayla, E. (2017). Evidence-Based Practices for Mucositis. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2017.223>
 50. Baysal, E., & Sarı, D. (2017). Evidence based complementary and alternative methods used in the prevention and treatment of oral mucositis in cancer:Literature review. *Spatula DD*, 7(3), 1. <https://doi.org/10.5455/spatula.20170813094518>
 51. Steinmann, D., Savaş, B., Felber, S., Joy, S., Mertens, I., Cramer, H., Paul, A., Layer, M., Klafke, N., Stolz, R., Heyder, U., Neuberger, P., Winkler, M., Idler, C., Heine, R., Kaschdailewitsch, E., John, H., Schmeling, B., Zielke, T., Horneber, M., Witt, C., & Voiss, P. (2021). Nursing Procedures for the Prevention and Treatment of Mucositis Induced by Cancer Therapies: Clinical Practice Guideline Based on an Interdisciplinary Consensus Process and a Systematic Literature

- Search. Integrative Cancer Therapies, 20. <https://doi.org/10.1177/1534735420940412>.
52. Braguês, R., Marvão, M., Correia, P., & Silva, R. (2024). Oral Mucositis Management in Children under Cancer Treatment: A Systematic Review. *Cancers*, 16. <https://doi.org/10.3390/cancers16081548>.
53. Erdoğan Yüce, G., & Muz, G. (2020). Kanser Hastalarında Görülen Bulantı ve Kusma Semptomlarının Yönetimi. *Nevşehir Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 9(2), 116-124. <https://doi.org/10.17100/nevbittek.697291>
54. Bal, S., Gün, M., & Vural Doğru, B. (2022). Ayaktan Kemoterapi Alan Kanser Hastalarının Bulantı-Kusma ve Yorgunluk Semptomlarına Yönelik Tamamlayıcı ve Bütünleşik Tedavi Kullanım Durumlarının Belirlenmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 13-23. <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.981525>
55. Arslan, M., & Özdemir, L. (2015). Kemoterapiye bağlı gelişen bulantı-kusmanın yönetiminde kullanılan tamamlayıcı tedavi yöntemleri. *Turkish Journal of Oncology/Türk Onkoloji Dergisi*, 30(1).
56. Alhusamiah, B., Almomani, J., Omari, A., Attallah, A., Yousef, A., Alshraideh, J., & Zeilani, R. (2024). The Effectiveness of P6 and Auricular Acupressure as a Complimentary Therapy in Chemotherapy-Induced Nausea and Vomiting Among Patients With Cancer: Systematic Review. *Integrative Cancer Therapies*, 23. <https://doi.org/10.1177/15347354241239110>
57. Tipton, J., McDaniel, R., Barbour, L., Johnston, M., Kayne, M., Leroy, P., & Ripple, M. (2007). Putting evidence into practice: evidence-based interventions to prevent, manage, and treat chemotherapy-induced nausea and vomiting.. *Clinical journal of oncology nursing*, 11 1, 69-78 . <https://doi.org/10.1188/07.CJON.69-78>.
58. Teskereci, G., & Kulakaç, Ö. (2018). Aromatherapy Massage in Cancer: A Systematic Literature Review. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 115-130. <https://doi.org/10.26650/FNJN282128>
59. Muhsiroglu, O. (2017). Kanser hastalarında tıbbi beslenme tedavisi. *Gülhane Medical Journal*, 59(4), 79-88.
60. Akbal Y, Çuvalcı B. Geriatrik onkoloji hastalarında diyare, inkontinans yönetimi ve kanıta dayalı güncel uygulamalar. Hintistan S, editör. Geriatrik Onkolojide Semptom Yönetimi ve Kanıta Dayalı Güncel Uygulamalar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2023. p.39-44.
61. Kordes, M., & Gerling, M. (2019). Variations in the management of diarrhoea induced by cancer therapy: results from an international, cross-sectional survey among European oncologists. *ESMO Open*, 4. <https://doi.org/10.1136/esmoopen-2019-000607>.
62. Pehlivan, Z., Gülhan Güner, S., & Nural, N. (2022). Kanser Hastalarında Bir Semptom Konsipasyon: Literatür İncelemesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 139-144.
63. Öztürk, N., Çelik Kocabıyık, B., Arıkan, F., Coşkun, H. Ş. (2020). Kanser Hastalarında Konstipasyon Sıklığı ve Gelişme Riskinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(3), 178-184. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.608566>
64. Sarımeimet D, Candaş Altınbaş B. Geriatrik onkoloji hastalarında konstipasyon yönetimi ve kanıta dayalı güncel uygulamalar. Hintistan S, editör. Geriatrik Onkolojide Semptom Yönetimi ve Kanıta Dayalı Güncel Uygulamalar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2023. p.45-9.
65. Nakano, K., Kanno, Y., Kajiwar, K., Kobayashi, M., Morikawa, M., Matsuda, Y., Shimizu, Y., Shimazu, T., & Kako, J. (2024). Nursing Support for Constipation in Patients with Cancer: A Scoping Review.. *Journal of palliative medicine*. <https://doi.org/10.1089/jpm.2024.0071>.
66. Dewi, S., Nuraeni, T., Maria, R., & Gayatri, D. (2023). Effectiveness of Acupressure Therapy against Constipation and comfort Cancer Patients Undergoing Chemotherapy: Systematic Review. *British Journal of Nursing Studies*. <https://doi.org/10.32996/bjns.2023.3.1.4>.
67. Demir, B., & Barutca, S. (2021). Kanser Tedavileri ve Alopesi: Bir Sistemik Derleme. *Türkiye Klinikleri Journal of Internal Medicine/Türkiye Klinikleri İç Hastalıkları Dergisi*, 6(2).
68. Ateş, S., & Olgun, N. (2014). Kemoterapiye bağlı alopesi ve yaşam kalitesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(1), 67-80.

69. Shin, H., Jo, S., Kim, D., Kwon, O., & Myung, S. (2015). Efficacy of interventions for prevention of chemotherapy-induced alopecia: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Cancer*, 136. <https://doi.org/10.1002/ijc.29115>.
70. Akçakaya Can A, Hintistan S. Geriatrik onkoloji hastalarında alopesi yönetimi ve kanıta dayalı güncel uygulamalar. Hintistan S, editör. Geriatrik Onkolojide Semptom Yönetimi ve Kanıta Dayalı Güncel Uygulamalar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2023. p.57-61.
71. Molina, M., Bueno, C., Redondo, I., Lucas-Torres, M., López, E., & Maestro, A. (2023). Effectiveness of Scalp Cooling to Prevent Chemotherapy-Induced Alopecia in Patients Undergoing Breast Cancer Treatment. *Cancer Nursing*, 47, 319 - 326. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000001234>.